

1. Teorija i praksa zazen

Ono o čemu ću vam govoriti zasniiva se na učenju mog duboko poštovanog učitelja Daiun² Harada-rošija. Mada je sam pripadao školi soto, budući da nije mogao u njoj da nađe istinski usavršenog majstora, posvetio se vezbanju u dva manastira škole rinzaj, prvo u Šogen-diju, a zatim u Nanzen-diju. Konačno je u Nanzen-diju, pod vođstvom istaknutog majstora Dokutan-rošija, dosegao najdublju tajnu zena.

Mada je nesumnjivo tačno da se čovek mora podvrgnuti uvežbavanju zena da bi razumeo istinu zena, Harada-roši je osećao da je savremeni um daleko više obavešten, te da bi za početnike predavanja ove vrste mogla biti značajna kao uvod u praksu. Povezao je najbolje iz obe škole i stvorio jedinstven način podučavanja zena. Nigde u Japanu nećete naći tako potpuno i jezgrovito izloženo učenje zena, tako dobro prilagodeno čudi savremene svesti kao što je to u njegovom manastiru. Budući da sam dvadeset godina bio njegov učenik, osposobljen sam, zahvaljujući njegovoj pomoći, da u izvesnoj meri otvorim oko Svesti.

Pre početka svojih predavanja, Harada-roši bi savetima u pogledu načina slušanja načinio uvod. Prvo uputstvo bilo je da bi svako trebalo da sluša sa otvorenim očima usmerenim ka njemu – drugim rečima celim svojim bićem – jer je utisak primljen samo slušanjem veoma površan, srodan onom pri slušanju radija. Zatim bi naglasio da bi svako trebalo da sluša predavanje kao da je upućeno njemu samom, kao što bi idealno i trebalo da bude. Ljudska je priroda takva da ako slušaju dvoje, svako se smatra napola odgovornim za razumevanje, a ako sluša desetero, svako oseća desetinu odgovornosti. Međutim, budući da vas ima tako mnogo, a ono što imam da kažem isto je za sve, zamolio bih vas da se spojite. Morate pri svemu tome slušati kao da ste potpuno sami i smatrati sebe odgovornim za sve što je rečeno.

Ovo izlaganje je podeljeno na dvanaest delova, koji će biti pokriveni u nekih osam predavanja. Prvo se odnosi na razlog postojanja zazen i neposrednih načina praktkovanja; drugo na posebne mere predostrožnosti; a sledeća predavanja na posebne probleme koji se javljaju pri zazen, kao i na njihova razrešenja.

U suštini stvari, znanje teorije ili načela zazen nije preduslov praktkovanja. Onaj ko vežba pod vođstvom usavršenog majstora neć; bežno će shvatiti ovu teoriju kroz postupno sazrevanje sopstvene prakse. Pa ipak, današnji učenici, budući više razumski patvoreni od svojih prethodnika u zenu, neće postupati po uputstvima bez ustezanja; oni prvo moraju znati razloge koji stoje iza njih. Zato osećam obavezu da se bavim teorijskim pitanjima. Međutim, teškoća sa teorijom je u njenoj beskonačnosti. Buddhistički zapisi, buddhističko učenje i budd-

Predavanja o zazen

Jasutani-roši¹

histička filozofija nisu ništa drugo do razumski izrazi zazen, a sam zazen je njihov praktički prikaz. Iz ovog prostranog polja sada ću izvući ono što je najvažnije za vašu praksu.

Počecemo sa Buddhom Šakjamunijem.³ Mislim da svi znate da je prvo krenuo putem asketizma, podvrgavanja mučenjima i uzdržavanju koje drugi pre njega nikada nisu pokušali, uključujući dugo gladovanje. Međutim, nije uspeo da dosegne buđenje ovim sredstvima i polumrtav od gladi i iscrpljenosti shvatio je uzaludnost praćenja puta koji jedino može okončati smrću. Tako je popio pirinčano mleko koje mu je ponudila zabrinuta seoska devojka, postepeno popravio zdravlje i odlučio da nastavi srednjim putem, između samoodricanja i samoudovoljavanja. Zatim se šest godina posvetio isključivo zazen,⁴ i napokon, osmog decembra ujutro, u trenu kada je ugledao planetu Veneru (Zornjaču) kako sija na istočnom nebu, postigao je savršeno buđenje. Verujemo da je sve ovo istorijska činjenica.

Reći koje je Buddha nehotično izgovorio u tom trenutku različno su zabeležene u buddhističkim spisima. Po *Kegon (Avatamsaka) sutri*⁵, u trenutku buđenja iz njega je samonikla objava: »Čudo nad čudima! Po sebi, sva živa bića su buddhe, obdarena mudrošću i vrlinom, ali ljudi to ne opažaju jer im je svest izokrenuta zabludnim mišljenjem.« Prvo oglašanje Buddhe čini se zastrašujućim i začuđujućim. Da, zaista, kako je čudesno to što je svako ljudsko biće, bilo pametno ili glupo, muško ili žensko, ružno ili lepo, upravo takvo kakvo je, celo i potpuno. To će reći, priroda svakog bića je bitno bez mane, savršena, istovetna onoj Amide, ili bilo kojeg drugog buddhe. Prva objava Šak-

¹ Jasutani-roši (učitelj zena) umro je u svom manastiru 28. marta 1973. u osamdeset osmoj godini. Upravo se spremao da doručkuje kada se svalio i preminuo bez bola. Nedelju dana ranije snaga je počela da mu kopni, pa se sve više odmarao tokom svog napornog rasporeda predavanja. Tri dana pre nego što je izdahnuo dvanaest osoba je poslednji put dobilo od njega uputstva u četrdesetpet-minutnoj svečanoj službi zvanoj *dukaj*. Kasnije se poverio bliskim učenicima: »Ovo je moj poslednji dukaj. Prošao sam kroz njega zahvaljujući čistoj snazi volje.«

³ Tradicionalna japanska reč je *O-Šaka-sama*. Izraz je kako poštovanja, tako i bliskosti. O i *sama* su počasni izrazi i više nego pokušaj približnog prevoda. (Šakjamuni znači utihnuti mudrac iz plemena Sakja. – Prim. prev.)

⁴ Drugi izvori navode da je od njegovog odlaska iz doma do najvišeg probuđenja proteklo šest godina.

⁵ Sutra znači zapis (Prim. prev.)

jamunija Buddhe je takođe najviši zaključak buddhizma. Ipak čovek, nemiran i zabrinut, provodi polumahnit život, jer je njegov, um, budući čvrsto obložen zabludom, pometen. Zato nam je potrebno da se vratimo našem izvornom savršenstvu, da prozremo pogrešnu sliku o sebi samima kao nepotpunim i grešnim i da se probudimo u našoj bitnoj čistoti i celovitosti.

Najdelotvornije sredstvo usavršavanja ovoga je zazen. Nije samo Buddha Šakjamuni dosegao potpuno buđenje kroz zazen, već i mnogi njegovi učenici. Štaviše, u toku 2500 godina od Buddhine smrti, neprojeni sledbenici u Indiji, Kini i Japanu, dokopavši se ovog, jednog te istog ključa, razrešili su najosnovnije od svih pitanja: »Kakvo je značenje života i smrti?«. Čak i danas, mnogo je onih koji su odbacivši brigu i strepnju, oslobodili sebe kroz zazen.

U biti, nema razlike između najsavršenijeg Buddhe i nas, običnih. Ovo »u biti« može se povezati sa vodom. Jedna od uočljivih osobina vode je njena prilagodljivost: bilo da je nalivena u oblu ili rogljastu posudu, ona poprima isti oblik. Mi posedujemo istovetnu prilagodljivost, ali budući da živimo sputani i okovani usled neznanja sopstvene prirode, izgubili smo tu slobodu. Da nastavimo metaforu, možemo reći da je svest buddhe poput mirne vode, duboka, kristalno čista, na kojoj se »mesec istine« odražava potpuno i savršeno. Svest običnog čoveka je, sa druge strane, kao tamna voda koju stalno uzmućuju bure varljive misli, nesposobna da odrizi mesec istine. Mesec i pored svega postojano sija nad talasima, ali budući da su vode uznemirene, mi smo nesposobni da vidimo njegov odraz. Zato provodimo osujećen i besmislen život.

Kako možemo mesecom istine potpuno osvetliti naše ličnosti i živote? Prvo je neophodno pročistiti vodu, smiriti uzburkane talase obustavljanjem vetrova rasudnih misli. Drugim rečima, moramo čistiti našu svest od onoga što se u *Kegon (Avatamsaka) sutri* naziva »pojmovno mišljenje čoveka«. Većina ljudi smatra veoma vrednim apstraktno mišljenje, ali je buddhizam jasno pokazao da razlikujuće mišljenje leži u korenu obmane. Jednom sam čuo nekog da kaže: »Misao je bolest ljudskog uma«. Sa buddhističke tačke gledišta ovo je potpuno istinito. Dakako, apstraktno mišljenje je korisno kada se mudro koristi – što će reći, kada su njegova priroda i ograničenja ispravno shvaćeni – ali dokle god se ljudska bića prepuštaju ropstvu sopstvenom razumu, njegovoj upravi i sputavanju, dotle se zaista mogu smatrati bolesnim.

Sve su misli, bile one oplemenjujuće ili unižavajuće, promenljive i nestalne; sve imaju početak i kraj, a to važi kako za misao nekog razdoblja tako i za misao nekog pojedinca. U buddhizmu se prema misli odnosi kao prema »toku života – i smrti«. Važno je u ovom spoju raspoznati ulogu prolaznih misli od one učvršćenih predstava. Nasumične ideje su uslovno bezazlene, ali ideologije, verovanja, shvatanja, gledišta, da ne pominjemo činjenično znanje sakupljeno od

² Zenovsko ime koje znači »Veliki oblak«. Njegovo drugo ime je Sogaku.

